

Zdenka Dukat

Dva novca iz okolice Šibenika

UDK: 904:737.1(497.5)"01/02"

Arheološki muzej u Zagrebu
Trg N. Šubića Zrinskog 19, Zagreb

Ova dva novca dio su raspršenog skupnog nalaza-ostave sa lokaliteta Danilo Gornje. Nažalost, sadržaj cijelog nalaza nije bilo moguće rekonstruirati, ali se bar može registrirati kao jedina ostava rimskog carskog novca otkrivena u Danilu Gornjem, u zaleđu Šibenika.

Ključne riječi: Danilo Gornje, novac, ostava, Valerijan I., Galijen

Kako ovaj rad posvećujem našoj Veri, ne samo mojoj kolegici sa studija nego i prijateljici, odabrala sam ove novce s ciljanom namjerom. Naime, nađeni su u Danilu Gornjem, selu nedaleko Šibenika, arheološkom lokalitetu na kojem smo obje bile članovi studentske ekipe pod vodstvom dragog nam profesora, akademika Duje Rendić-Miočevića. Za sve nas studente ti dani puni uspomena ostali su nezaboravni i mnogo puta prepričavani. Ovo je prilika da se opet vratimo lijepim studentskim vremenima.

Danilo Gornje, mjesto dvadesetak km udaljeno od Šibenika, spominje se u stručnoj literaturi još od prve pol. 19. st. kao pretpostavljeni municipij Ridita. Među prvima tu pretpostavku donosi Petar Nisiteo u svojim dnevnicima.¹ Potom se spominje u Viestniku² među dopisima muzejskog povjerenika fra Stjepana Zlatovića uredniku Šimi Ljubiću. Slijede i mnogi drugi, međutim, danas je već poznato da je delmatsko-rimski Municipium Riditarum, nalazom novog fragmenta natpisa sa spomenom imena municipija, potvrdio akademik Duje Rendić-Miočević,³ koji je dugi niz godina svog rada posvetio baš tom problemu. Fragment je nađen u kampanji 1961. u mjesecu kolovozu, na lokalitetu "Šematorij" u obziđu jednog, vjerojatno, srednjovjekovnog groba.

Što se pak tiče nalaza novaca u Danilu Gornjem, spominju se dosta brojni primjerci, uglavnom rimskog carskog novca. Vjerojatno ih se najviše nalazi u Muzeju grada

¹ Stijepo Plančić, Inventar arhiva profesora Petra Nisitea, Stari Grad, 1986., Centar za zaštitu kulturne baštine; u dijelu rukopisi na talijanskom jeziku bez datuma i potpisa na str. 76., čl. 17 i 18.

² Viestnik narodnoga zemaljskoga muzeja u Zagrebu za 1870., Zagreb 1871. na str. 154. izvještava o nalazima par novaca iz 1869., kao i tragove zidova i cestu koja je spajala Danilo sa Skradinom. Potom slijedi na str. 157. veći opis Danila iz rimskog doba; posebice spominje na str. 161. nalaz zlatnog novca cara Anastazija.

³ D. Rendić-Miočević, "Princeps Municipi Riditarum". Uz novi epigrafski nalaz u Danilu; Arheološki radovi i rasprave JAZU, VI, Zagreb 1974., 321 i d.

1. Arheološka ekipa na lokalitetu "Šematorij" u Danilu Gornjem

Šibenika, što je logično. Međutim, što se tiče podataka u literaturi, spominju se mnogobrojni novci, kojima se često zameo trag. Posljednji, koji se s numizmatičkog aspekta bavio tim područjem, je Mr. Tomislav Šeparović,⁴ u poglavlju o novcima koji nisu identificirani u zbirci muzeja, a spominje ih i Marun⁵ u svojim dnevnicima, navodi podatke o nekolicini nađenih baš u Danilu Gornjem. Naša numizmatička zbirka ima samo 3 primjerka,⁶ ne računajući ova dva nedavno nabavljena. Naime, u siječnju 1999. ponudio nam je na otkup Radoslav Maričić iz Žažine kod Siska skupinu arheološkog materijala od 41 predmeta. Unutar te grupe bilo je i 8 novaca, a među njima i ova dva srebrna antoninijana, careva Valerijana I. i njegova sina Galijena, samo s podatkom da su nađeni u okolici Šibenika.

Valerijan I., postavši carem, uzima za suvladara svog sina Galijena. Kako je to vrlo burno razdoblje, pobune se javljaju na svim granicama rimskoga carstva, Valerijan kreće u Malu Aziju u borbu protiv Perzijanaca, a sina šalje na rajnsku i dunavsku granicu protiv Gota i drugih Germana. Jedno vrijeme zajedno emitiraju novce, a na-

⁴ Tomislav Šeparović, Zbirka rimskog novca u muzeju Hrvatskih arheoloških spomenika, Split 2003. na str. 121 bilj. 3.; na str. 129 navodi skupni nalaz na lokalitetu Lozovac kod Šibenika: ne zna se datum niti opis, samo mnogo rimskih bakrenih novaca.

⁵ Luj Marun, Starinski dnevnik, Split 1998., Prepisala i za tisak priredila Maja Petrincec; str. 90 i 204.

⁶ Filip I., Inv. 4640; Salonina, Inv. 6068; Valentinijan I., Inv. 23174; sva tri primjerka su poklon S. Zlatovića.

kon smrti oca u zarobljeništvu 260. Galijen kuje samostalno, za sebe i članove svoje obitelji, ženu Saloninu i sinove Valerijana II. i Salonina.

2. Antoninijan Valerijana I. (Av. i Rv.)

1. Valerijan I., 253.-259.

Av.: IMP C P LIC VALERIANVS AVG - poprsje cara sa zrakastom krunom u plaštu d.

Rv.: VIRTVS AVGG - carevi stoje jedan prema drugome, jedan drži koplje i kuglu, a drugi Viktoriju

RIC 292

Antoninijan, AR, ↑; pr.: 20 x 23,5 mm; tež.: 4,13 g; kovan u Aziji (Antiohija) 253.-254.; Gl. inv. 2327

3. Antoninijan Galijena (Av. i Rv.)

2. Galijen, 253.-268.

Av.: GALLIENVS AVG - poprsje cara sa zrakastom krunom u plaštu d.

Rv.: AETERNITATI AVG, lijevo u polju * (zvjezdica) - Sol stoji nalijevo uzdignute desne ruke, a u lijevoj drži kuglu

RIC 630

Antoninijan, AR, ↓; pr.: 20x22 mm; tež.: 3,56 g; kovan u Aziji (Antiohija) za njegove samostalne vladavine (nakon očeve smrti 260.); Gl. inv. 2327

Oba su novca vrlo dobro očuvana, od kvalitetnog su materijala, iz iste kovnice i jednake patine. Već se na prvi pogled vidjelo da bi mogli pripadati skupnom nalazu, a

prema pretraživanju podataka šibenske regije, najvjerojatnije je bilo pretpostaviti da su nađeni na području Danila Gornjeg. Daljnjim se ispitivanjem ipak uspjelo ustanoviti da su te pretpostavke točne, međutim, podaci o samom nalazu do kojih se moglo doći posve su neznatni. Sigurna je potvrda, to jest bio skupni nalaz-ostava, koja je sadržavala oko 200-300 komada otkrivenih prije dvadesetak godina. Međutim, kao što je čest slučaj i uobičajeno kod slučajnih nalaza, dospjeli su u privatno vlasništvo, prodavani su pojedinačno i tako im se gubi trag kao cjelini. Ova su dva primjerka otkupljena iz treće ruke kad je većina novaca već bila probrana. Sve su to negativne okolnosti, nažalost, zbog kojih danas više nije moguće rekonstruirati koji su sve carevi bili zastupljeni u ostavi, da li ih je bilo više od dvojice navedenih, što je za pretpostaviti prema brojčanom opsegu, a to je i razlog da se ne može ustanoviti kad je taj skupni nalaz zakopan. Naime, osoba koja ih je našla umrla je, tako da više nije moguće doznati pojedinosti detaljnije.

Ipak, uz sve navedene negativne okolnosti koje prate ova dva antoninijana, zaključak ostaje: to bi bila, bar zasad, jedna od rijetkih zabilježenih ostava rimskog carskog novca sa šibenskog područja, a iz samog Danila Gornjeg jedina poznata.

Katalog:

RIC The Roman Imperial Coinage, Vol. V. Part. I, London 1968.

Two Coins from the Vicinity of Šibenik

S u m m a r y

The holdings of the Numismatic Collection of the Archaeological Museum in Zagreb were enriched by purchase in 1999 of two beautiful antoniniani, issued by Valerian I and his son Gallienus. The accompanying information was that they were from the surroundings of Šibenik. Both coins have been rather well preserved, they are made of quality material, come from the same mint and have an identical patina. At the very first glance it was obvious that they may originate from a coin hoard, and the data from the Šibenik region pointed to the conclusion that the coins were most probably found in the Danilo Gornje area. Namely, this site is one of great importance, the supposed Municipium Riditarum, as was substantiated by academician Duje Rendić-Miočević, that is, by his discovery in 1961, at the position of "Šematorij", of a new fragment of an inscription bearing the name of the municipium. Subsequent excavations proved this assumption to be correct. This was a collective find discovered some twenty years ago, and it contained app. 200-300 coins. Nothing more could be established in retrospect, as the person who found it died in the meantime. The usual scenario with accidental finds that come into private hands occurred again: they were sold piecemeal and could not be traced any longer. All these are negative circumstances, preventing us from ascertaining which emperors were represented in

the hoard, and if there were more than the two aforementioned ones, which could be expected based on their quantity. This is the reason why the time of the hoard's burial cannot be established either.

Nevertheless, in spite of all the mentioned negative circumstances accompanying these two antoniniani, the conclusion remains: this hoard is one of the few documented hoards of the Roman Imperial coins in the Šibenik region, and the only known one from Danilo Gornje.